POGLED

Razvojni sporazum je za težje čase

Ko pridejo težji časi, volja za razvojno naravnanost začne pojenjati, mi prigovarja nekdo v pogovoru o razvojnem sporazumu, ki lahko v obdobju prihodnje generacije poveča blaginjo državljanom.

Že res, a prav v krizi staro še hitreje odpade in nareči prostor za novo, zato je razvojna naravnanost vsake gospodarske družbe in vsakega gospodarstva in države prav takrat najbolj na preizkusu. Če ni novega, nastane vrzel, erozija.

Zavedanje o tem, kako naravnanost k razvojnemu sporazumu prispevo k soočanju z znaki pojemanja gospodarskega ciklusa na področjih konkretnih družbenih izzivov; je za to pomemben predpogoj. Dragocena analiza tekočih gospodarskih gibanj Velimirja Bole v in opozorila o zgrešenih neskladjih, zlasti v povezavi z uvozom potrošnih dobrin in trošenjem države, so zato uporabna podlaga dvema drugima aktualnima sporažanjema. Sporazumi pomagajo oblikovati potrebo po konsenzu in razvojni naravnanosti pri relevanju slovenskega zdravstva. To je, skupaj s prizadevanjem in nadgradnjami pokojninskega sistema, ključno za doseganje prve od petih razsežnosti razvojnega sporazuma med socialnimi partnerji in vsemi ključnimi deležniki, ki jo zagovarja Observatorij ZM: kako vzdrževati in zviševati raven zaposlenosti kljub pospešenemu staranju prebivalstva, usposabljanjem in vključevanju državljanov čim dlje časa v gospodarsko aktivnost.

Zdravje ter izobraževanje in usposabljanje v vseh življenjskih obdobjih so za to ključne kategorije. Z vidika aktualne javne razprave pa je zdravstvo pred dodatno nevarnostjo še eno »gasilsko« operacijo.

Prav vsaka razvojna razsežnost prej ali slej trči ob neznosno privlačnost hitrih in plitkih rešitev. Pred nedavnimi evropskimi volitvami smo jih imenovali populističnе. Smo to zdaj končno presegli in evropski vlak lahko spet speljе?

Za to, da bo z nami Slovenija potovala kot enakopraven član kompozicije, so soočanja potrebna. O sistem, temeljnem razvojnem soočanju, o enakosti, egalitarnosti in enakih pogojih za vse, razpravlja Ali Žerdin. Je mogoče delo šele to, kar je samovšečna, in delitі tako, da bo zari samozmaga še več, ob vzdrževanju enakih pogojev za vse? Je meritokracija možna?

Če da, potem je mogoče iz družbe, ki išče zadoščenje državljanov v »pravični« razdelitvi, napredovali v družbo, ki išče večjo blaginjo, ki bo vključila čim več državljanov. Takrat lahko napredujemo z nadaljnjim spečanjem blaginje in izobraževanje in znanost; pospešujemo tehnološko in trajnostno tranzicijo; in zaradi vsega tega vzpostavimo učinkovit sodni sistem in delovanje pravne države ter obvarujemo razvojni sporazum in vse druge dogovore, zaseben kosmino in jasno razlikovanje med javnim in zasebnim interesom. Potem je mogoče tudi preoblikovati davčno politiko in druge regulatorne okvirje in spodbude za gospodarstvo, ki bodo prispevali k konsenzu/mentalitetni razvoj naštetih razvojnih ciljev. In po težjih časih ne bo vrzeli, ampak lahko iz njih izidemo z razvojnim pospeškom.

JURIJ GIACOMELLI
ODGOVORNI UREDNIK, POGLED

IMPRESSUM K TRETJI ČETRTLETNI IZDAJI POGLEDA

Pogled je strokovna publikacija, zasnovana v okviru *Observatorija za izboljšanje Manager za konkurenčnost in povečevanje družbene blaginje* in izhaja v partnerstvu z **Delom**, vsakega četrt leta na straneh časnika, ki ga berete, vsako leto pa kot samostojna publikacija. Njen namen je ovrednotenje gospodarskih gibanj in ekonomske politike Slovenije in Evropske unije ter umeščanje dobrih menedžerskih praks v kontekst družbenega razvoja in zagotavljanja blaginje. Dobre gospodarske rezultate, združene z ugodnimi razmerami za nadaljnji razvoj, pojmujemo tudi **konkurenčnost države**. V tem smislu želimo s Pogledom prispevati k oživičevanju o umnem upravljanju države. Tokem, ki s čim več preglednosti vnaša zavajanje med udeležence na pozitivni spirali družbenih odnosov in v smer skupne višje zmore pretekuje časa.

Observatorij ZM je strokovna skupina, ki deluje kot strokovni organ Združenja Manager. Neposredno se umešča v javni dialog o razvojnih vprašanjih in ekonomski politiki Slovenije. Na ta način uresničuje svojo vizijo delovanja kot angažirana intelektualna platforma skupine strokovnjakov (»think thank« ali možganski trust) v slovenskem in evropskem prostoru. Sestavljajo ga širše vodstvo Združenja ter izbrani strokovnjaki s področja gospodarstva in drugih znanosti in področni Observatorij ZM vodi prof. dr. Dušan Mramor. Deluje kot posvetovalni uredniški odbor publikacije ***Pogled***. Odgovorni urednik Pogleda je Jurij Giacomelli.

Ali se je kriza »končno« že začela?

VELIMIR BOLE
EIPF, Ekonomski inštitut, d. o. o.

Ni dvoma, da z zmanjšanjem gospodarske aktivnosti, ki ga je Sure objavil 30. avgusta, tudi Slovenija sledi preostalim gospodarstvom evroobmočja. Ki we počasnejša rastejo le nekaj časa, saj je gospodarstvo evroobmočja vrh v zadnjem ciklusu doseglo že konec leta 2017. Kljub opazni upočasnitvi rasti pa so od štiринajstih članic evroobmočja, ki so doslej objavile podatke, le tri v drugem četrtletju rasle hitreje od Slovenije, preostale pa počasneje.

Med najnovejšimi podatki o gospodarski aktivnosti zagotovo izstopata dva, ki kažeta na zmanjšanje trošenja države in veliko pospešitev uvoza ter zato opazen negativen prispevek neto izvoza storitev s tujino k rasti domačega bruto produkta. Presenetljivo je, da najnovejši podatki o gospodarski rasti, razen pri državi, sploh ne kažejo ostrejšega upočasnitve trošenja domačih ne tujih. Še več, desezonirane medletne stopnje rasti bruto investicij in izvoznega trošenja so se zvišale celo opazno bolj, trošenja prebivalstva in države pa enako kot domači produkt, kot kažejo slike 1–4.

Na prvi pogled se torej zdi, da narava zaustavljanja aktivnosti, ne v evrobmočju ne v Sloveniji, ni nič kaj hitra ostrovna je precej drugačna, kot se pričakuje in komentira že tekoči čas. Zaviranje rasti nanureč zagotovo opazno odstopa od pričakovanih podrejlc možnih scenarijev carinske vojne (namreč hitrega krčenja otiroma blokiranja izvoza), ki se kar sami vsiljujejo ob vse intenzivnejšem povečevanju carinskih in necarinskih ovir (še zlasti med Kitajsko in ZDA) ter siceršnjem ameriškem rušenju pravil poslovanja na evropskem prostoru. Sestavljajo ga širše vodstvo Združenja ter izbrani strokovnjaki s področja gospodarstva in drugih znanosti in področni Observatorij ZM vodi prof. dr. Dušan Mramor. Deluje kot posvetovalni uredniški odbor publikacije ***Pogled***. Odgovorni urednik Pogleda je Jurij Giacomelli.

Ali je to le začasna spremenba? Do te pospešitve je namreč prišlo ravno v času, ko so propadla prva trgovinska pogajanja med ZDA in Kitajsko in so se začele utrsnjevena carinske grožnje, zelo zaostrilo pa se je tudi administrativno omejevanje poslovanja visokotehnoloških kitajskih podjetij (na primer Huawei) v ZDA. Eno in drugo bi namreč lahko zaradi dodatne negotovosti sprožilo preventivno povečevanje uvoza in ustreznih zalog uvoznega reprodukcijskega materiala.

Dogajanje v ozadju pospeševanja uvoza in zalog je ilustrirano na slikah 3, 6 in 7. Modrim ko je na slikі 5 prikazana trajektorija skupnega (realnega) uvoza po letu 2013, so na slikah 6 in 7 ilustrirane ustrezne spremembe v njegovi strukturi. Očitno je, da lahko čas po letu 2013 glede na dinamiko skupnega uvoza razdelimo v štiri obdobja različne dolžine. Do konca leta 2015 je uvoz rasel približno tako hitro kot gospodarska aktivnost, do prvega četrtletja 2017 je naše močno pospešil (prehitevał je domači produkt za okoli sedem odstotkov na leto) ter se nato do leta 2018/III umiril (rasel je le dva odstotka na leto hitreje od domačega produkta) in od takrat znova izrazito pospešil. Slika 6 in 7 kažeta, da so bile omenjene spremembe v dinamiki uvoza v resnici posledica divergentnega gibanja uvoza reprodukcijskega materiala in uvoza potrošnih dobrin, tudi avtomobilov. Delež

Drugačna narava pešanja gospodarske aktivnosti

Drugačnih mnenj o naravi sedanjega pešanja gospodarske aktivnosti ni veliko, pa tudi precej manj zanimivo so za namislico občutno. Tako verjetno tudi Nouriel Roubini, kot eden zelo redkih ekonomistov, ki so pravočasno in pravilno ocenili nevzdržnost velike umirjene (»great moderation«) pred letom 2009, zaman dokazuje, da se tokratna kriza ne bo nc začela tako kot (sta leta 2009, torej z nenadnim kolapsom izvoznega povpravevanja, temveč z dolgoročnejšim trganjem prej zrodnih povezav, povečevanjem stroškov, padanjem lukovosti (pd., torej na pomdbeni strani, in da bodo področje verjetno precej bolj podobne tistim po naftnem šoku v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja kot tistim po letu 2009.

Še precej manj so zanimivi pogledi tistih, ki v sedanjem pešanju gospodarske rasti ujelo ne vidijo krize, temveč le normalno ohlajanje gospodarstva po več kot petletnem obdobju hitre rasti. Zato v zadnjem sporočilu Sursa o gospodarski rasti za navadno občinstvo ne more biti zanimivo kaj več kot podatek o velikosti zmanjšanja gospodarske rasti (pa še to le, če je dovolj velik). Drugače je seveda z znaki ekonomske politike. Ob nekaterih objavljenih podatkih se namreč zanje postavljajo zanimiva vprašanja, tako glede narave sedanjega pešanja gospodarske aktivnosti v Sloveniji kot njihovih potez v bližnji prihodnosti.

Manj trošenja države in povečanje uvoza

Za vsakodnevno delo nosilcev ekonomske politike je zagotovo zelo posačno, da so s krčenjem trošenja države prispevali k zmanjšanju gospodarske aktivnosti v drugem četrtletju (glede na dejansko rast v prvem četrtletju) opazna glede na predvideno rast v vsem letu) približno do polovice. To bi namreč lahko pomenilo, da sredstva vsedno porabljiv v celoti, sicer bi bila izpolnjena, ne glede na siceršnje možne prihranke, ki bi jih lahko pridobili z večjo prožnostjo v vodenju in izvajanju proračuna. Še slasti ker so v sedanjem obdobju ve bolj suših kazi, kot kaže slika, v evrobmočju države v povprečju zmanjšuje trošenje relativno manj kot v Sloveniji.

Za zmanjševanje narave pešanja gospodarske aktivnosti je še posebno zanimiv drugi omenjeni »dvižeč« podatek iz Sursovega

poročila o gospodarski rasti. Nosilcem ekonomske politike namreč omogoča lažjo identifikacijo (prenosnega »kanala«) mehanizma pešanja gospodarske aktivnosti. Zaradi krepke in skotaj nespremenjene rasti trošenja prebivalstva, bruto investicij in izvoza se namreč postavlja vprašanje, zakaj sočasno pospešujejo zaloge in še bistveno bolj uvoz (medtem mat uvoza blaga se je v drugem četrtletju letos skoraj podvojilo). Zato se je, kljub pospešitvi izvoza, opazno zmanjšal saldo menjave s tujino in zato tudi rast domačega produkta.

Ali je to le začasna spremenba? Do te pospešitve je namreč prišlo ravno v času, ko so propadla prva trgovinska pogajanja med ZDA in Kitajsko in so se začele utrsnjevena carinske grožnje, zelo zaostrilo pa se je tudi administrativno omejevanje poslovanja visokotehnoloških kitajskih podjetij (na primer Huawei) v ZDA. Eno in drugo bi namreč lahko zaradi dodatne negotovosti sprožilo preventivno povečevanje uvoza in ustreznih zalog uvoznega reprodukcijskega materiala.

Dogajanje v ozadju pospeševanja uvoza in zalog je ilustrirano na slikah 3, 6 in 7. Modrim ko je na slikі 5 prikazana trajektorija skupnega (realnega) uvoza po letu 2013, so na slikah 6 in 7 ilustrirane ustrezne spremembe v njegovi strukturi. Očitno je, da lahko čas po letu 2013 glede na dinamiko skupnega uvoza razdelimo v štiri obdobja različne dolžine. Do konca leta 2015 je uvoz rasel približno tako hitro kot gospodarska aktivnost, do prvega četrtletja 2017 je naše močno pospešil (prehitevał je domači produkt za okoli sedem odstotkov na leto) ter se nato do leta 2018/III umiril (rasel je le dva odstotka na leto hitreje od domačega produkta) in od takrat znova izrazito pospešil. Slika 6 in 7 kažeta, da so bile omenjene spremembe v dinamiki uvoza v resnici posledica divergentnega gibanja uvoza reprodukcijskega materiala in uvoza potrošnih dobrin, tudi avtomobilov. Delež

Slika 1: **Izvoz**
na enoto BDP, desezonirane vrednosti, normirano na 2014/I=1

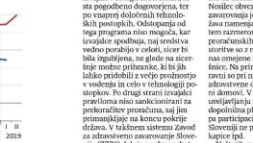

DELO Vir podatkov: Sursa, lastni izračuni

Slika 2: **Trošenje gospodinjstev**
na enoto BDP, desezonirane vrednosti, normirano na 2014/I=1

DELO Vir podatkov: Sursa, lastni izračuni

Slika 3: **Trošenje države**
na enoto BDP, desezonirane vrednosti, normirano na 2014/I=1

DELO Vir podatkov: Sursa, lastni izračuni

Slika 4: **Bruto investicije**
na enoto BDP, desezonirane vrednosti, normirano na 2014/I=1

DELO Vir podatkov: Sursa, lastni izračuni

Slika 5: **Uvoz**
na enoto BDP, desezonirane vrednosti, normirano na 2014/I=1

DELO Vir podatkov: Sursa, lastni izračuni

Slika 6: **Uvoz reprodukcijskega materiala**
delež

DELO Vir podatkov: Sursa, lastni izračuni

Slika 7: **Uvoz blaga za potrošnjo**
delež

DELO Vir podatkov: Sursa, lastni izračuni

Izziv: obvladovati povpraševanje uvoza potrošnih dobrin

Takšno izrazito spreminjanje obsega in še zlasti strukture uvoza dokumentira, da se je po letu 2013 začela opazno spreminjati (namreč povečevati) uvozna vsebina končnega trošenja. Zato se je, kljub približno enako hitremu naraščanju komponent končnega trošenja, ravno pospešeno povečeval, dinamika domačega bruto produkta pa umirjala. Na podlagi slike 7 lahko tudi sklenemo, da opazno povečevanje zalog ni bilo posledica preventivnega povečevanja uvoza reprodukcijskega materiala, saj je ta naraščal skoraj enako hitro kot domači bruto produkt: če že, je zaloge povečeval preventivno povečevanje uvoza potrošnega blaga.

Karkoli je že v ozadju sedanjega pešanja rasti gospodarstva v večjem delu sveta in evrobmočja, zagotovo ne bo odšlo tudi slabih štirih promilov evrskega gospodarstva, ki ga predstavlja slovensko gospodarstvo. Zato bi morali biti spremljanje in nakrivanje za Slovenijo specifičnih značilnosti pešanja gospodarske aktivnosti ključni za pravočasno in odmerjeno ukrepanje (z že sicer skromnim instrumentarijem) nacionalne ekonomske politike za zmanjšanje potencialnih škod. V nasprotnem primeru so namreč potencialne škode v celoti odvisne od odpornosti gospodarskih enot, torej podjetij, finančnih institucij in gospodinjstev. Ta je sicer bistveno večja kot pred leti, vendar je njen domet bere ostrejše makroekonomske koordinacije (zaradi večjih fiskalnih manevrskih v primeru opaznega poslabšanja gospodarskih dosežkov.

Slovensko zdravstvo: izjema na zemljevidu zdravstvenih ureditev?

IVAN GRACAR
svetovalec uprave zavarovalnice AS in član skupščine ZZZS

V sistemu slovenskega zdravstvenega varstva se že vrsto let kažejo znaki resne krize. Zavarovane osebe čedalje telе uresničujejo svoje zdravstvene pravice, ki so jim sicer formalno zagotovljene z zakonom. Zaradi ugodnih gospodarskih razmer javna zdravstvena blagajna je leta v leto zbere več sredstev, pri največjih izvajalcih zdravstvenih storitev pa se ponovno kopičijo primankljaji. Ob sicršnjem soglasju, da je reforma sistema nujna, se pojavljajo povsem nasprotujoči si pogledi na nadaljnji razvoj tega področja. Na eni strani imamo zagovornike popolnoma javne ureditve pri izvajanju storitev in njihovem financiranju, na drugi strani pa tiste, ki menijo, da je treba v sistem zdravstvenega varstva vnesti čim več tržnih elementov.

Zdravstvena politika: gašenje požarov

Polog poknjinskega sistema je prav zdravstveni sistem tisto področje, ki bo v prihodnosti povzročalo velikanske preglavice politikom in socialne problеme. Državna formalno sicer ima dolgoročno strategijo razvoja (ta je ta le, če je dovolj velika). Drugače je seveda z znaki ekonomske politike. Ob nekaterih objavljenih podatkih se namreč zanje postavljajo zanimiva vprašanja, tako glede narave sedanjega pešanja gospodarske aktivnosti v Sloveniji kot njihovih potez v bližnji prihodnosti.

Manj trošenja države in povečanje uvoza

Za vsakodnevno delo nosilcev ekonomske politike je zagotovo zelo posačno, da so s krčenjem trošenja države prispevali k zmanjšanju gospodarske aktivnosti v drugem četrtletju (glede na dejansko rast v prvem četrtletju) opazna glede na predvideno rast v vsem letu) približno do polovice. To bi namreč lahko pomenilo, da sredstva vsedno porabljiv v celoti, sicer bi bila izpolnjena, ne glede na siceršnje možne prihranke, ki bi jih lahko pridobili z večjo prožnostjo v vodenju in izvajanju proračuna. Še slasti ker so v sedanjem obdobju ve bolj suših kazi, kot kaže slika, v evrobmočju države v povprečju zmanjšuje trošenje relativno manj kot v Sloveniji.

Za zmanjševanje narave pešanja gospodarske aktivnosti je še posebno zanimiv drugi omenjeni »dvižeč« podatek iz Sursovega

Bismarckov model temelji na načelih obsežnega, z zakonom določenega socialnega zdravstvenega zavarovanja, področje zavarovanja pa avtonomno upravljajo predstavniki delodajalcev in zavarovanih oseb.

Beveridgeov model nacionalne zdravstvene službe temelji na predpostavki, da mora celotno socialno in zdravstveno varnost svojim državljanom iz proračunskih virov zagotoviti država. O sredstvih, dodeljenih zdravstvenemu varstvu, odloča v okviru proračuna parlament, vlada pa odloča o organizaciji zdravstvene službe. Je rjerna možilka, ustanoviteljica in investitorica. Za upravljanje sistema na sveh ravneh skrbi nacionalna zdravstvena služba, ki s predpisi ureja tudi pravice in dolžnosti zdravnikov. Ti so sicer zaseblniki, vendar delujejo skozi pogodbeno razmerje z nacionalno zdravstveno službo kot javni uslužbenci.

Semaškov model socialističnе zdravstvene službe temelji na socialističnih načelih in je nastal v nekdanji Sovjetski zvezi kot odgovor na Beveridgeov model nacionalne zdravstvene službe, razlika med njima pa je samo ideološka: socialistična družba je preiskovalih in na najvišji kakovostni ravni. Zaseblna praksa v tem pogledu seveda ni možna.

Tržni model temelji na tržnih načelih in pridobitnem načelu, redkeje pa se lahko pojavi tudi v neprofitni obliki.

Z umeščanjem slovenskega zdravstvenega sistema v opisano tipologijo ni težav: v Sloveniji imamo (z nekaj preskinitvami po drugi svetovni vojni) že od konca 19. stoletja »bismarcka«. A če nad zdravstveni sistem primerjamo z nemškim ali avstrijskim (tudi Bismarckovim sistemom, naletimo na množico bistvenih razlik. Nosilec obveznega zdravstvenega zavarovanja je pri nas en sam. Država namenja za zdravstveni sistem razmeroma malo podpornih proračunskih sredstev. Hospitalne storitve so z nekaj izjemami pri nas omejene le na javne bolnišnice. Na primarni zdravstveni ravni so pri nas poglavitni nosilec zdravstvene dejavnosti zdravstveni domovi. V Sloveniji imamo pri uveljavljanju zdravstvenih storitev dopolnilna plačila, ne pomamo pa participacije in franšize. V Sloveniji ne poznamo socialne kapice ipd.

Naštetih razlik groba in relativno statična tipologija štirih modelov ne more prikazati. Nemočna je tudi v primeru posameznih zdravstvenih sistemov, ki so se v zadnjih desetletjih razvili v smereh, ki jih tipologija ne predvideva. Dober primer takšnega razvoja je **nizozemska ureditev**, ki temelji na principu »vodene konkurence«, pri katerem deluje država na trgu, ki ga sestavljajo ponudniki zavarovanj, ponudniki zdravstvenih storitev in njihovi potrošniki, z mehanizmi za blaženje tržnih nepopolnosti in s kolektivnimi ukrepi na strani povpraševanja v smeri doseganja čim višje stopnje učinkovitosti in pravičnosti.

Pred nekaj leti se je v ameriški literaturi pojavila nova, bolj podrobna tipologija zdravstvenih sistemov[1]. Avtorji so v članku zasnovali tipologijo, ki temelji na treh dimenzijah zdravstvenih sistem, na »**regulacijh**«, »**financiranju**« in »**izvajanju zdravstvenih storitev**«. Za vsako od dimenzij so na termelju natančno predpisane metodologije določili, ali je pretežno »**državno**«, »**socialno**« (oziroma »družbeno«) ali »**zasebno**« urejena. Ureditev posamezne dimenzije določa pretežni ali prevladujoči deležnik. Tako pridemo do 27 teoretičnih tipov, s katerimi se lahko bistveno bolj natančno umesti in opiše zdravstveni sistem posamezne države.

Tabela 1: **Tipologije zdravstvenih sistemov**

tip zdravstvenega sistema	regulacija	financiranje	izvajanje*	primer države
državna	državno	državno	državno	Danska, Finska, Islandija, Norveška, Švedska, zdravstvena služba	državno	državno	zasebno	Portugalska, Španija, VB
državno zdravstveno zavarovanje	državno	državno	zasebno	Avstralija, Kanada, Irska, Nova Zelandija, Italija
pretežno socialni mešani tip	socialno	socialno	državno	Slovenija
socialno zdravstveno zavarovanje	socialno	socialno	zasebno	Avstrija, Nemčija, Luksemburg, Švica
čisti zasebni tip	zasebno	zasebno	zasebno	ZDA
etatistično socialno zdravstveno zavarovanje	državno	socialno	zasebno	Belgija, Estonija, Francija, Češka, Madžarska, Nizozemska, Poljska, Slovaška, Izrael, Japonska, Koreja

* izvajalci zdravstvenih storitev

DELO Po: Lievertz in Frank-Lobay 10.1108/10.769-09135

Le nekaj let kasneje so v novem članku avtorji to tipologijo nadgradili. Med 27 teoretičnimi tipi so identificirali deset najbolj verjetnih in v praksi uresničljivih tipov in jih uporabili na vzorcu držav OECD[2]. Avtorji so tipologijo dopolnili z dinamičnostjo logiko hierarhije dimenzij: »regulacija« → »financiranje« → »izvajanje storitev«; in deležnik: »državno« → »socialno« → »zasebno«. Po tej hierarhiji prevladujoči deležnik na višji ravni omejuje manevrski prostor deležnikov na nižjih ravneh. Na primer: če je dimenzija »financiranje« pretežno »socialno« urejena, lahko na nižji dimenziji »izvajanje storitev« pričakujemo »socialno« ali pa »zasebno«, nikakor pa ne »državno« ureditve. Pri analizah so avtorji uporabili podatke, ki so jih pridobili od sistemskih ustreznih strokovnjakov držav (v primeru Slovenije od NIJZ in ZZZS), in prišli do zanimivih ugotovitev, ki jih povzema razpredelnica zgoraj.

Drugi o slovenskem zdravstvenem sistemu

V povrečku članka avtorji ugotavljajo, da sodobni *Slovenija zaradi svoje edinstvene zgodovinske transformacije v eni dimenziji ne sledi hierarhičnemu dvanajstih tako obširnje sistem zdravstvenega varstva, ki je nekaj domnevno (zlasti čujejo«. Avtorjem je bil slovenski sistem tako zanimiv, da so mu namenili celo podpoglavje. Slovensko zdravstvo je očitno poseben pojav (nenavaden primer), ki so se, morda tudi zaradi statičnosti slovenske ureditve, zarvijali drugače, kot je pričakovali na temelju logike hierarhije dimenzij in deležnikov. Ker sta dimenziji »regulacija« in »financiranje« v slovenskem sistemu urejeni »socialno«, bi avtorji v dimenziji »izvajanje zdravstvenih storitev« pričakovali »socialno« ali pa »zasebno« ureditev (kar seveda ugotovitvijo za avstrijski in nemški zdravstveni sistem).

Nelogičnost poskušajo avtorji pojasniti z zgodovinskimi razlogi: «*Slovenija je imela že v predvojnem času nekaj javnega zdravstva, zato pa prebivalstvo ni povezovalo s komunizmom kot v drugih postkomunističnih državah. Razen tega je šlo vladajoča garnitura po osamosvojitvi zelo previdno v privatizaciji, kar se je kazalo tudi v zdravstvu.*«

Avtorji pa vseeno opažajo, da se tudi v Sloveniji postopoma povečuje število zasebnikov v primarnem zdravstvu in zobozdravstvu, kar Slovenijo spet nekoliko približuje modelu »socialno« regulacijo in financiranjem ter »zasebnim« izvajanjem zdravstvenih storitev. Alternativna razlaga ugotovitev o ureditvi slovenskega zdravstvenega sistema, ki bi upoštevala logiko hierarhije dimenzij in deležnikov, pa gre v smeri, da imamo v Sloveniji v sektorju (večino bolj) »državno« »regulacijo« in »financiranje« (ki seveda dopuščata »državno« »izvajanje storitev«), česar pa analiza (morda tudi zaradi ne popolnoma relevantnih vhodnih podatkov za slovenski sistem) ni mogla odkriti.

Pričakovanja o nadaljnjem razvoju zdravstva v Sloveniji

Spremembe, s katerimi se bomo vrnili iz znoje edinstvenosti, se gotovo ne bodo mogle zgoditi čez noč. Načrtna reforma (ali bolje transformacija) slovenskega zdravstvenega sistema bo zahtevale (akraz, ko se bo vatajo vsako elemente strateškega planiranja. Reformiranje zdravstva nikakor ni političen, ampak vsebinski in tudi državljanski projekt. Prej ali slej bodo morali deležniki zdravstvenega varstva sesti za skupno mizo in začeti pogovore o tem, kakšen zdravstveni sistem sploh hočemo in kako želimo priti do njega. Strateški pristop je nujen, saj mora reforma potekati rad mandati vsakokratnih vlad, katerih domet je doseganje kratkoročnih in ne strateških ciljev.

V obdobju 1987–1994 sem imel priložnost od blizu spremljati enega takšnih projektov, pri katerem sicer ni šlo za transformacijo, ampak za vzpostavitev novega socialnega sistema. V omenjenem obdobju so v Nemčiji zanosvali obvezno socialno zavarovanje za dolgotrajno oskrbo, se o njem dogovorili, ga zarvili in uvedli. Pri takšnih spremembah so potrebni leta priprav in usklajevanj, družbeni dogovor(i), učeče in ivne institucije (bolnišnice blagajne, zavarovalnice, zbornice izvajalcev, regionalni in državni organi, nadzorne institucije), visoka kultura dialoga in sodelovanja, učinkovita projektna pisarna, spoštovanje dogovorov in zakon … Če ostanem pri omenjenem nemškem primeru: v zaključnem obdobju so sogovorci, da bo sredstev za financiranje predvidenega obdobja premalo, zato so se odločili s zaključni fazi dogovorili, da se bo za financiranje prehodnega obdobja en delа poiet pozanik sprezanali v delavnik. Bi bili deležniki v Sloveniji pri takšnem projektu danes sposobni doseči torsten družbeni dogovor?

Več kot očitno nas nakyeč spremenib in dela v zvezi z zdravstveno reformo čaka pri prehodu s kratkoročnega načrtovanja na dolgoročno. Brez strateškega pristopa bomo poskušali odpravljati tekoče zagate, dolgoročnih ciljev pa ne bomo niti identificirali. Začeti je treba odprto razpravo v strokovnih in seveda tudi političnih krogih. Cas se iztreka. za debeli kravami vedno pridejo suhe, ki so ponaradi neprizanesljive …

[1] «Healthcare System Types: A Conceptional Framework for Comparison», Blackwell Publishing Ltd 2009.

[2] «Five types of OECD healthcare systems: Empirical results of a deductive classification», Elsevier 2013, 258–269.

POGLED

Enakost in blaginja, zavist in pohlep

Slovenija sodi med države z najmanjšo družbeno neenakostjo, če kot meno neenakosti vzamemo tako imenovani Ginijev koeficient. Pustimo ob strani akademske dileme, ali je Ginijev koeficient morda premalo natančna mera družbene (ne)enakosti, in si oglejmo, v kakšni družbi smo.

Ob nordijskih državah (Švedska, Norveška, Danska, Islandija, Finska) ima nižji Ginijev koeficient med razvitimi in srednje razvitimi državami še Češka. Recimo, da gre za skupnosti, v katerih pri dostopu do bogastva ne nastajajo ob sesne razlike. To bi nevajalo na misel, da smo se znašli v kar dobri družbi. A pri vprašanjih družbene (ne)enakosti zadnje nino enoznačne. Zagovorniki družbene neenakosti izhajajo iz načela, da je prav, če imajo tisti, ki so bolj produktivni, bolj inovativni, bolj sposobni, več. Tekma naj bi bila gonilna sila razvoja, povečevanja blaginje, in logično se zdi, da zmagovalci športne tekme dobijo nekaj več, kot dobijo gledalci, ki tekmo zgolj spremljajo.

Vendar ima ta logika svoje omejitve. Gospodarska klima se ni nujno ne nujno na družbenem fair playu. Morda imajo na startu nekateri neolovljno prednost. Morda so sudniki pristranski. Stanje, ko ima nekaj deset prebivalcev planeta večje premoženje od revne polovice človeštva, je v resnici nesprejemo. Nima zveze s sposobnostjo, produktivnostjo in inovativnostjo. Nesrečirno in le zavodi tveganja, da se bodo družbeni bojі zaostrili. Nevzdržno je tudi zato, ker sodobna ekonomija kliceše k ri novi ljudi, ki bi pospeševali po blagu. Ni naključje, da se v nordijskih državah Ginijev koeficient zadnja leta zniža, kar pomeni, da se ne manjša družbena neenakost manija. Zdi se, da so nordijske države našle odgovor na vprašanje, kako lociti razmerje med posežnanjem blaginje in prepečevanjem prevlane neenakosti. Je Slovenija del štega paketa? Na deklarativni ravni bi držala, da nordijske države jemljemo kot svetlnik, ki nas kaže pot. Vendar je vrednostno zasnovje nordijskih držav in Slovenije drugačno. Ce je protestantska (deloma) etika Kljuka za silno silo nordijskega razvoja, je hrvaški sociolog Josip Županov leta 1983 v knjigi Marginalije o družbeni krizi ugotavljal, da je v tedanji Jugoslaviji prevladoval tako imenovani egalitarni sindrom. Za tega so bili značilni antiintelektualizem, antiprofesionalizem, odpor do podjetništva, strah pred zasebno gospodarsko pobudo, naklonjenost do uravnilovke.

Prv opisu egalitarnega sindroma pa je ključno poimenu antropološko ozadje te mekanice vrednot. Antropološko ozadje temelji na nacionalizmu, da je kolčina dobrin v svetu vnaprej dana. Če ima nekdo več, to skozi pomeni, da ima nekdo drug zato manj. Ker so dobrine vnaprej dane, gre le za spraševanje, kako bodo razdeljene. Hkrati, ki temeljи blaginje, da bi se sama izkopali iz stiranstva, so v krajih z takšnim antropološkim ozadjem pogosto osebnosti, ssj so gojevalci pravičnejše delitve dobrin. Županov je vedel, o čem piše – rojen je bil na Šolti, dalmatinskem otoku, kjer v trajektnem pristanišču človek najprej nalet na napis Trocka. Trocka so najbolj prezli naivljači nogometnega kluba Hajduk. Antropološko dojemanje, da je količina dobrin vnaprej dana, seveda onemarja dojetje, da so dobrine v resnici proizvedene ni nam jih dala višja sila, pač pa produkcija. Vrednotni sklopi, o katerih je pisal Dalmatinec Županov – antiintelektualizem, antiprofesionalizem, odpor do podjetništva, odpor do nagrajevanja najboljših, čutenje kolektiv – se v podoljskem metu prepletajo še s čutenjem nikovnjstva do predvsem s pregorovno zavisijo.

Ko gre za vprašanja blaginje in enakosti, posebno tistimo ob dvi sebičnjaku ženomenu, obe sta zapisana med naglasne grehe. Prvi je pohlep, drugi je zavist. Če na pohlep gledamo skozjno dobronamerno, lahko rečemo, da pohlep vendarje pozitivno deluje na sprožilanje ustvarjalnih potencialov človeka. Če na zavist gledamo slovadobronamerno, lahko rečemo, da zavist preprečuje ekscesno neenakost.

A obstajajo dobri razlogi, da sta tako zavist kot pohlep zapisana na bolj pačnih, kmalu, napuhu, pohoti in jezi. Drżava, ki ji je mar za blaginjo prebivalstva, zamejuje pohlep. Vendar hkrati z instrumenti, ki so ji na voljo, zamejuje tudi zavist. Ce ne drugače, s spodbujanjem mentalitete, da je ustvarjanje novih dobrin nekaj pozitivnega.

Drżi, a pohlepom imamo nekaj težav. A podalpskem svetu imamo več težav z zavistjo. Zato bi morali opustiti pregovor: Niej sosedu kravo crkne. Vsem bo bolje, če bo imel sosed tri krave, ker bodo mlečni izdelki cenejši in bomo sosedu s tremi kravami morda tudi sami lahko kaj prodali.

ALI ŽERDIN

POGLED 2020
DELOVO POSLOVNO SREDIŠČE
Generalni pokrovitelj Pogleda
GENERALI INVESTMENTS
Pokrovitelj Pogleda
INTESA SANPAOLO BANK
Partnerji Pogleda
Celjski sejem
ISKRATEL
Monster
SIQ
Partnerji Pogleda
2S
Publikacija Pogled
DELO
Programski partner
Združenje Manager